

Voor Europees links is internationale solidariteit meer retoriek dan realiteit

Vladimir Bortun

Vladimir Bortun is politicoloog aan de Universiteit van Oxford en houdt zich bezig met politieke elites, klassenvertegenwoordiging en radicaal-linkse partijen. Hij is auteur van [Crisis, Austerity and Transnational Party Cooperation in Southern Europe, The Radical Left's Lost Decade](#) (2023).

Het artikel dat we hier in Nederlandse vertaling brengen verscheen onder de titel *For Europe's Left, International Solidarity Is More Rhetoric Than Reality* op [Jacobin](#), 20 december 2024. Nederlandse vertaling door Ander Europa. Met dank aan de auteur voor de toelating.

Aan het artikel hebben we in ANNEX een korte voorstelling toegevoegd van de politieke fracties in het Europees Parlement, en de Europese politieke partijen die ermee verwant zijn. (januari 2024)

Gedurende jaren van bezuinigingen spraken de radicaal-linkse partijen in Europa over een gemeenschappelijke uitdaging aan het neoliberalisme van de EU. Maar zonder een echte gezamenlijke strategie zijn partijen die zich richten op binnenlandse politiek zelden in staat om over de grenzen heen samen te werken. Terwijl de polycrisis¹ van het kapitalisme zich ontrafelt, winnen rechtse partijen nog steeds verkiezingen in heel Europa. Vorige maand won extreem rechts in [Nederland](#), en eerder dit jaar werden de conservatieven eerste in Griekenland (waar anti-immigrantenpartijen ook doorbraken) en Spanje (waar alleen een deal met regionalisten het mogelijk maakte dat de [socialdemocraten](#) van Pedro Sánchez aan de macht bleven). Sinds de overname van de regering in Italië afgelopen oktober heeft de partij van Giorgia Meloni met gemak de eerste plaats [behouden](#), terwijl in Duitsland de Alternative für Deutschland (AfD) tweede staat in de [peilingen](#).

De verkiezingen voor het Europees Parlement in juni 2024 beloven een [vergelijkbaar beeld](#): de mainstream centrumrechtse, en [in toenemende mate reactionaire](#), Europese Volkspartij (EVP) zal waarschijnlijk de grootste fractie blijven, gevolgd door de socialdemocraten. Maar de grootste winnaars in relatieve termen zullen twee reactionaire en [steeds meer mainstream](#) groepen zijn: Identiteit en Democratie (ID) en Europese Conservatieven en Hervormers (ECR), die respectievelijk zevententachtig en tweeëntachtig zetels zullen krijgen.

Daarentegen zal de radicaal-linkse fractie van [Verenigd Links](#) waarschijnlijk de kleinste kracht in het Europees Parlement blijven, met minder dan veertig zetels. Dit weerspiegelt de zwakte van radicaal-linkse partijen in hun eigen nationale arena's, ondanks een paar opmerkelijke uitzonderingen (zie de [PVDA/PTB](#) in België en de [Oostenrijkse Communistische Partij](#)). De twee grote succesverhalen van het afgelopen decennium, Syriza in Griekenland en Podemos in Spanje, zijn er door hun regeringsdeelname niet in geslaagd om de neoliberale status quo in eigen land of [in de EU](#) fundamenteel ter discussie te stellen. Dit jaar scoorden de twee partijen maar half zo goed als op hun hoogtepunt in 2015; Syriza rondde zijn langetermijn-[metamorfose](#) tot een centristische partij af door een voormalige [bankier](#) van Goldman Sachs tot leider te kiezen.

Maar als radicaal links zwak en gefragmenteerd lijkt, dan is dat ook te wijten aan de ondermaatse coördinatie en samenwerking op transnationaal niveau, al is internationalisme zo oud als links zelf. Maar in het tijdperk van Europese integratie is de radicaal-linkse partijfamilie (breed gedefinieerd als links van de socialdemocratie) altijd achtergebleven in haar transnationale samenwerking op EU-niveau.

De eerste coördinatie van radicaal-links in het Europees Parlement in de jaren 1970 ontstond een paar decennia later dan die van de belangrijkste partijfamilies, niet in de laatste plaats vanwege het [verzet](#) van de communistische

partijen tegen Europese integratie, waardoor ze niet vertegenwoordigd waren. De fractie van Communisten en Bondgenoten werd geteisterd door [interne verdeeldheid](#) tussen Eurocommunistische en pro-Moskou partijen, voordat ze in 1989 volledig ten onder ging. De huidige groep, Verenigd Links/The Left, opgericht in 1995, staat bekend om haar [beperkte convergentie](#) met de partij van Europees Links(EL) (zelf een decennium later opgericht dan andere pan-Europese partijen), voornamelijk vanwege meningsverschillen over de EU. Deze twee grootste transnationale organisaties van Europees radicaal links hebben vandaag de dag weinig politieke impact en zijn vrijwel onbekend bij het grote publiek.

Het Syriza-moment

De eurocrisis van de jaren 2010 bood legitieme hoop dat radicaal links orde op zaken zou stellen en haar samenwerking zou versterken. Men zou kunnen veronderstellen dat het [duidelijk transnationaal karakter](#) van de crisis ertoe zou leiden dat radicaal-linkse partijen hun verzet tegen bezuinigingen naar het transnationale niveau zouden tillen. In 2013 wees Syriza-leider en toekomstig premier van Griekenland Alexis Tsípras er tijdens een [openbare bijeenkomst](#) in Londen terecht op dat "we onze doelen niet kunnen bereiken zonder de solidariteit en hulp van Europees Links. [. . .] Onze strijd is dezelfde."

Veelbelovende tekenen in die richting kwamen twee jaar later, toen de [verkiezingsoverwinning](#) van Syriza op basis van een [anti-bezuinigingsprogramma schokgolven](#) door heel Europa zond. Tsípras vierde de overwinning op het [Syntagmaplein](#) in Athene, hand in hand met de Spaanse Podemos-leider Pablo Iglesias, terwijl de menigte "*Syriza, Podemos, venceremos!*" scandeerde. Later dat jaar haalde Podemos inderdaad meer dan 20 procent in de algemene verkiezingen en werd het de op twee na grootste politieke kracht van Spanje. Andere electorale doorbraken werden rond dezelfde periode gemaakt door het Links Blok in Portugal en door La France Insoumise van Jean-Luc Mélenchon.

Maar zoals ik in mijn [recente boek](#) laat zien, is dat transnationale verenigde front tegen de neoliberale EU er niet gekomen. Ondanks de euforie rond de eerste maanden van de Syriza regering, bleef breder Europees links - zowel [partijen](#), vakbonden als sociale bewegingen - [duidelijk nationaal](#) in haar verzet tegen bezuinigingen. Transnationale samenwerking ter ondersteuning van de enige anti-bezuinigingsregering in de EU bleef beperkt tot eerder [symbolische gebaren](#) van solidariteit, die ver achterbleven bij het soort druk dat op nationale regeringen had moeten en kunnen worden uitgeoefend tijdens de onderhandelingen tussen Syriza en de beruchte [Trojka](#).

Het internationale isolement van de Syriza-regering tijdens die onderhandelingen droeg zeker bij tot haar plotse capitulatie in juli 2015, toen ze instemde met een derde 'hulppakket' voor Griekenland die verdere budgettaire besparingen en privatiseringen inhield. Ondanks het extra mandaat van de bevolking door het [Oxi-referendum](#)ⁱⁱ dat ze had uitgeschreven, gaf de Syriza-regering voorrang aan haar belofte om in de eurozone te blijven boven haar programmatische en electorale beloften om een einde te maken aan de bezuinigingen. De impact van deze ommezwaai op het moreel van de volkse klassen en de geloofwaardigheid van links in Griekenland kan nauwelijks worden overdreven. Tegelijkertijd had het een verdeeldheid zaaïende impact op links buiten Griekenland, omdat sommigen het probeerden te [rationaliseren](#), terwijl anderen spraken van [verraad](#).

Verdeeld staan we

Meer in het algemeen verdiepte de oude verdeeldheid over de EU zich na 2015. Men was het er algemeen over eens dat de [ondemocratische aard](#) van de EU zonneklaar aan het licht was gekomen, maar dit leidde tot verschillende conclusies. Sommigen - zoals Europees Links of [DIEM25](#) van Yanis Varoufakis - bleven aandringen op een hervorming van de EU van binnenuit. Die benadering had raakvlakken met het [liberale argument](#) dat afwijzing van de EU gelijkstaat met nationalisme.

In plaats daarvan, zo luidt het argument, moeten we de Europese integratie versnellen langs progressieve lijnen, zoals de invoering van een EU-brede vennootschapsbelasting of de Europese Centrale Bank de bevoegdheid geven om overheidstekorten te financieren. Een (pandemische) crisis later is de EU echter nog maar weinig in die richting opgeschoven. Integendeel, de in 2023 door de Europese Commissie voorgestelde hervormingen van het [Stabiliteitspact](#) zullen het neoliberale begrotingsbeleid van de EU versterken, terwijl het geld dat lidstaten krijgen uit de Next Generation fondsen ⁱⁱⁱ gepaard gaat met neoliberale hervormingen.

Aan de andere kant zagen de meer [orthodoxe](#) communistische partijen, die altijd hebben gepleit voor een definitieve breuk met de EU, in de capitulatie van Syriza een nieuw bewijs van het onhervormbare karakter van de EU. Zoals de Communistische Partij van Griekenland [KKE](#) het verwoordde: "*De EU, die een unie van het kapitaal is, kan niet worden verbeterd ten gunste van de volkeren, kan niet worden gedemocratiseerd, kan niet worden omgevormd tot een Europa van de arbeiders.*" Dat klopt waarschijnlijk. Maar deze conclusie stelt weinig voor zonder een plausibele visie en strategie om een uittreding te laten werken voor de werkende klassen, rekening houdend met het niveau van klassenbewustzijn over deze kwestie ([sterk variërend](#) van land tot land) en de sociale krachtsverhoudingen op nationaal en transnationaal niveau.

Er kwam echter een soort synthese tussen deze twee uitersten met het transnationale "Plan B" voor Europa. Plan B werd opgezet op initiatief van partijen als La France Insoumise, Left Bloc, Podemos en de Deense Rood-Groene Alliantie en hield tussen 2016 en 2017 vijf topontmoetingen, voordat het in 2018 werd omgedoopt tot het onhandig genaamde "[Now, the people!- Maintenant le Peuple!](#)".

In een notendop was de stelling dat, in het licht van Syriza's mislukte poging om concessies te krijgen van het EU-establishment, een linkse nationale regering een tweeledige strategie nodig zou hebben: plan A zou bestaan uit het eisen van structurele hervormingen van de EU volgens progressieve lijnen, terwijl men tegelijkertijd ongehoorzaam zou zijn aan de institutioneel vastgelegde [neoliberale bepalingen](#) door eenzijdig een links beleid te voeren; en plan B zou in werking treden in het waarschijnlijke geval dat het establishment van de EU de linkse regering zou straffen door te dreigen het land uit de Eurozone te dwingen. De reactie hierop mag niet een capitulatie zijn (zoals die van Syriza), maar het [opzetten van "een nieuw systeem](#) van Europese samenwerking gebaseerd op het herstel van economische, fiscale en monetaire soevereiniteit".

Deze "[eurosceptische ongehoorzaamheid](#)" ['Disobedient Euroskepticism'] had de verdienste een uitweg te bieden uit de verdeeldheidsaaiende dichotomie tussen hervormen of eruitstappen. Maar het slaagde er niet in om veel meer aanhangers te winnen bij de Europese linkerkant of om banden te smeden met ruimere bewegingen en sociale groepen die het wilde vertegenwoordigen. Zelfs Podemos, de enige partij die betrokken was bij Plan B en die sindsdien deel uitmaakt van een regering, heeft zijn houding ten opzichte van de EU afgezwakt als junior partner in de Spaanse sociaaldemocratische regering (2019-2023). Dat zou wel eventueel kunnen veranderen na de recente breuk met de regeringscoalitie en de scherpe kritiek van de partijleider op de Europese Commissie over haar standpunt inzake Gaza.

Ook de partij van Mélenchon, die een van de belangrijkste initiatiefnemers van Plan B was, heeft vrijwel alle gesprekken over "ongehoorzaamheid" op een laag pitje gezet om haar meer gematigde partners in de [NUPES-coalitie](#) ^{iv} tevreden te stellen (al zal NUPES er vrijwel zeker niet in slagen om een gezamenlijke kandidatuur in te dienen voor de Europese verkiezingen van 2024). Mélenchon is zelfs niet in staat geweest om zijn eigen aanhang te overtuigen van de noodzaak van ongehoorzaamheid (aangezien zij in overgrote meerderheid [voorstander](#) blijven van het EU-lidmaatschap van Frankrijk), en meer recentelijk hebben partijkopstukken geopperd dat er geen onverenigbaarheid is tussen ongehoorzaamheid en in de EU blijven.

Plan B bleef dus een zaak van partij-elites, die na 2018 wegebde toen de partijen er zelf afstand van namen. Dit elitisme is inderdaad paradoxaal genoeg ook een kenmerk van andere transnationale projecten die de afgelopen jaren bij radicaal links zijn ontstaan, zoals de Progressieve Internationale of [DiEM25](#), die er tot nu toe grotendeels niet in zijn geslaagd om een basis op te bouwen in de bredere beweging - om nog maar te zwijgen van de populaire klassen in het algemeen.

Al met al blijft de verdeeldheid over de EU vandaag de dag een van de belangrijkste belemmeringen voor transnationale samenwerking binnen radicaal links. Er zijn talloze oproepen gedaan om samen te komen tot een coherente visie voor Europa, tevergeefs. Maar is zo'n visie echt nodig voor links om de huidige transnationale versnippering te overwinnen? Rechtvaardigt de onenigheid over de beste manier om het neoliberalisme van de EU te bestrijden werkelijk de zo sterke versnippering?

Een weg vooruit

Zoals ik in [mijn boek](#) laat zien, zijn radicaal-linkse partijen die in eigen land (minstens aanvankelijk) steunden op sociale bewegingen en andere vormen van massamobilisatie om politieke oppositie te voeren tegen bezuinigingen, er niet in geslaagd hetzelfde te doen op EU-niveau. In plaats daarvan kanaliseerden ze veel van hun transnationale activiteiten via hun vertegenwoordigers in het Europees Parlement, dat wil zeggen: het institutionele kader van de transnationale hegemon waartegen ze zich juist moesten verzetten.

Niet alleen staat dit in schril contrast met de eerbiedwaardige socialistische erfenis van het opbouwen van onafhankelijke internationalistische organisaties (waarvan het herstel duidelijk een van de belangrijkste taken is voor radicaal links), maar door te veel nadruk te leggen op het werk in het Europees Parlement kregen de meningsverschillen over de EU, die de linkse [samenwerking belemmerden](#), natuurlijk meer gewicht.

Even belangrijk was dat deze institutioneel gerichte benadering betekende dat partijen weinig tijd vonden voor de toch al zeldzame transnationale anti-bezuinigingsinitiatieven die zich buiten het institutionele kader van de EU ontwikkelden. Hiertoe behoorden [Blockupy en Alter Summit](#)^v, die er niet in slaagden om een degelijke organisatie uit te bouwen en echt aanwezig te zijn aan de basis, ook in landen met relevante bewegingen tegen de bezuinigingen. Dit was ook deels te wijten aan de zeer beperkte betrokkenheid van de partijen bij deze initiatieven. Omgekeerd hebben partijen als Syriza en Podemos, ondanks hun banden met binnenlandse anti-bezuinigingsbewegingen, ook niet veel gedaan om transnationale banden tussen die bewegingen te bevorderen. Ze hadden kunnen fungeren als centrale knooppunten van een Europabrede beweging tegen bezuinigingen en neoliberalisme, maar dat deden ze niet.

Paradigmatisch voor deze ondermaatse interesse in transnationale mobilisatie was de [Europese actiedag](#) die in november 2012 werd georganiseerd door het Europees Verbond van Vakverenigingen (EVV). Voor de allereerste keer waren er gelijktijdige, gecoördineerde stakingen in vier door crisis geteisterde landen - Griekenland, Italië, Spanje en Portugal. Desondanks deden radicaal-linkse partijen geen poging om zelfs hun eigen achterban te mobiliseren om deel te nemen, en de actiedag bracht uiteindelijk in geen van deze landen veel op gang. Dat was zeker ook te wijten aan de magere poging tot mobilisatie van het EVV zelf, waardoor de indruk ontstond dat het hele initiatief weinig meer was dan een symbolisch gebaar. De relatief marginale rol die het EVV meer in het algemeen heeft gespeeld bij het mobiliseren van strijdinitiatieven en -bewegingen weerspiegelt die van Verenigd Links en de Partij van Europees Links.

De marginaliteit van de belangrijkste transnationale linkse organisaties is ongetwijfeld geworteld in meer structurele factoren, zoals het ontbreken van een echte Europese publieke ruimte of de obstakels voor collectieve onderhandelingen in de hele EU. Daaraan gekoppeld is het feit dat de Europese arbeidersklasse nog niet het bewuste historische subject is dat nodig is voor duurzame massamobilisatie op transnationaal niveau. Maar radicaal-linkse partijen hebben erg weinig gedaan om dat subject te helpen opbouwen en hebben zich in plaats daarvan, ondanks af en toe wat internationalistische retoriek, overwegend op hun binnenlandse arena's gericht. Ze waren niet allemaal zo bot als de voormalige leider van de [Nederlandse Socialistische Partij](#)^{vi} die zei dat "een grote fout van andere linkse partijen in Europa [is] om voortdurend Europese solidariteit te eisen." Maar zelfs de partijen die een dergelijke solidariteit eisten, bleken gevangen in de logica van de binnenlandse politiek, zoals blijkt uit de tanende [relatie](#) tussen Syriza en Podemos na 2015.

Deze dubbele overaccentuering van binnenlandse politiek en parlementarisme is uiteindelijk geworteld in de [\(neo-\)reformistische visie](#) van deze partijen. Ze zien sociale verandering (voornamelijk) haalbaar via de instellingen van de kapitalistische democratie, wat tot uiting komt in hun programmatische gematigdheid en strategische verschuiving weg van "de straat". Hierdoor zijn ze teveel gaan lijken op de mainstreampartijen waar ze een alternatief voor moesten zijn. Want de macht ligt buiten het parlement, en nog meer buiten het Europees Parlement, de [minst machtige](#) van alle EU-instellingen.

Als links substantiële concessies kan bereiken op transnationaal niveau, dan zal dat zijn via transnationaal gecoördineerde collectieve actie, zoals de staking van [Ryanair-piloten in 2017](#). Door het bedrijf te dwingen vakbondsvertegenwoordiging te accepteren, heeft de staking een belangrijk precedent geschapen voor transnationale industriële actie. Andere opmerkelijke transnationale campagnes hebben zich de afgelopen jaren ontwikkeld, zoals "[Laat Amazon betalen](#)", met vrij weinig hulp of zelfs publiciteit van linkse partijen, wat betekent dat deze belangrijke klassenstrijd grotendeels onbekend is gebleven bij de arbeidersklasse in het algemeen.

Het is rond dit soort strijd en bredere kwesties, zoals de kosten van levensonderhoud, de opkomst van extreem-rechts, oorlog en klimaatverandering, dat Europees radicaal links zijn transnationale samenwerking kan en moet heropbouwen. Zoals Marc Botenga, lid van het Europees Parlement van de PVDA/PTB in België, het in een recent [interview](#) verwoordde: *"We kunnen natuurlijk dingen winnen op nationaal niveau, maar op Europees niveau hebben we Europese strijd nodig. Ik zeg niet dat het gemakkelijk is, maar het gebeurt in steeds meer sectoren. Geconfronteerd met de eenheid van het Europese kapitaal - tenminste over bepaalde onderwerpen zoals de vernietiging van werknemersrechten, liberalisering en marktintegratie - zien we steeds meer arbeidersacties op Europees niveau."*

Samenwerken aan al deze kwesties hangt niet af van volledige overeenstemming over het karakter van de EU. Dat betekent niet dat verschillen aan de kant moeten worden geschoven, maar ze kunnen aan bod komen *binnen* een transnationaal verenigd front dat de brandende problemen aanpakt waarmee mensen vandaag worden geconfronteerd, en samen met hen vecht voor oplossingen die steeds meer mensen in heel Europa en daarbuiten kunnen inspireren.

Die eenheid van handelen is niet alleen verenigbaar met, maar onlosmakelijk verbonden met het stimuleren van een interne cultuur van meningsverschillen en debat (ook over de aard van de EU). Het streven naar absolute overeenstemming over absoluut alles eindigt altijd in versplintering en sektarisme. De beste jaren van de Tweede en Derde Internationale werden juist gekenmerkt door deze dualiteit van interne verschillen en externe eenheid. Er is geen reden waarom Europees links vandaag de dag niet hetzelfde zou kunnen doen, of zelfs beter.

xxxxxxx

xxxxx

x

ANNEX: Fracties en partijen in het Europees Parlement

Groepen of fracties in het Europees Parlement

Zoals in de meeste parlementen zijn er ook in het Europese verschillende politieke fracties of 'groepen'. Ze tellen verkozenen afkomstig uit min of meer verwante nationale politieke partijen. De belangrijkste zijn:

- de 'Europese Volkspartij' (EVP, EPP in het Engels) die min of meer uit christendemocraten is samengesteld, met o.a. CD&V, CDA, CDU/CSU, ...
- Progressieve Alliantie van Socialisten en Democraten (S&D), sociaaldemocratisch; o.a. Vooruit!, PvdA (Nederland), PS, SPD, PSOE ...
- Renew, liberalen met o.a. VVD, D66, Open VLD, Macron's Renaissance, Duitse FDP...
- Groenen, o.a. GroenLinks, Groen, Ecolo, Grünen...
- Europese Conservatieven en Hervormers (ECR) met o.a. N-VA, SGP, Poolse PiS...
- Identiteit en Democratie (ID): uiterst rechts met o.a. Vlaams Belang, PVV, Lega Nord, Rassemblement National...
- Verenigd Links (GUE/NGL, ook "The Left") met o.a. Die Linke, La France Insoumise (Mélenchon), PVDA (België), Syriza, Podemos (Spanje), Links Blok (Portugal), diverse communistische partijen, Partij voor de Dieren (de Nederlandse SP heeft sinds 2019 geen verkozenen meer)

Sommige onafhankelijken of kleine partijen sluiten aan bij een groep zonder echte politieke verwantschap (bv. de piratenpartij bij de Groene fractie) wat een aantal voordelen oplevert zoals subsidies. Een beperkt aantal parlementsleden behoren tot geen enkele groep ("niet-ingeschrevenen").

Het procentueel aandeel in het totaal aantal europarlementariërs (751) na de laatste verkiezingen in 2019 is als volgt: EVP 24,2%, S&D 20,5%, Renew 14,4%, Greens 9,8%, ID 9,7%, ECR 8,3%, Verenigd Links 5,5%; niet-ingeschrevenen 7,6%.

Europese politieke partijen

In principe losstaand van de groepen/fracties zijn er ook Europese partijen, die achter een bepaald gemeenschappelijke politiek programma of platform staan en zich als dusdanig tot het publiek richten. Ze ontvangen, net zoals de fracties, een subsidie uit het budget van het Europees Parlement. Leden van een zelfde fractie kunnen al dan niet tot de aanverwante partij behoren. Al bij al is het bestaan van Europese politieke partijen haast niet bekend bij het grote publiek, en het intern leven ervan is beperkt. Bij de Europese verkiezingen presenteren nationale partijen zich doorgaans met hun eigen Europees programma en niet dat van de Europese partij waarbij ze aangesloten zijn.

De belangrijkste Europese partijen zijn:

- De Europese Volkspartij, EVP, dus met dezelfde naam als de christendemocratische fractie;
- Partij van de Europese Socialisten (PES), verwant met de S&D fractie;
- Alliantie van Liberalen en Democraten voor Europa (ALDE) verwant met Renew;
- Europese Groene Partij (vaak 'European Greens' genoemd)
- Alliantie van Europese Conservatieven en Hervormers, verwant met ECR ('ECR Party');
- Europees Links (European Left, EL) aanleunend bij de Verenigd Links fractie

Wat de financiering uit het budget van het Europees Parlement betreft (buiten de wedden van de verkozenen en hun medewerkers en de werkingskosten) zijn er specifieke vergoedingen voor de fracties en de partijen als dusdanig. De EVP als grootste ontvangt jaarlijks ongeveer 16,8 miljoen als groep en 12 miljoen euro als Europese partij. De kleinste groep, Verenigd Links, krijgt ca. 3,8 miljoen en de aanverwante partij van Europees Links ongeveer 1,8 miljoen.

ⁱ Polycrisis: gelijktijdige crisis op diverse terreinen: klimaat, economie, internationale verhoudingen, vluchtelingen... [Nvdr]

ⁱⁱ Zie o.a. [Een jaar geleden: Grieken zeggen OXI tegen de Trojka](#), Ander Europa, 5 juli 2016. [Nvdr]

ⁱⁱⁱ *Next Generation EU* is een 'herstelfonds' van 750 miljard euro dat door de Europese Commissie in 2020 opgericht werd met de bedoeling de economische en sociale gevolgen van de coronacrisis te bestrijden en de Europese economie te moderniseren. Meer hierover [hier](#). [Nvdr]

^{iv} NUPES (Nouvelle Union Populaire Écologique et Sociale) is een poging voor (vooral electorale) samenwerking tussen Mélenchon's La France Insoumise, de communistische (PCF) en socialistische (PS) partijen, groenen en kleinere linkse partijen, ontstaan met de eenheidskandidatuur van Mélenchon bij de presidentsverkiezingen van 2022. [Nvdr]

^v Op Ander Europa werd veel bericht over Alter Summit. Met 'Alter Summit' als zoekterm vindt u op de site een hele reeks verslagen, o.a. het [Alter Summit Manifest](#). [Nvdr]

^{vi} Het gaat om Jan Marijnissen, partijvoorzitter tot 2015. [Nvdr]